

БРАТИ СКАРЖАНІВСЬКІ: СТОРИНКИ ЖИТТЯ ДУХОВЕНСТВА

Цікаво знати епізоди історії свого краю, бо в них через конкретних постатей віддзеркалюється історичні події того часу. Ця розповідь про моїх прадідів – братів Євстафія Яковича та Івана Яковича Скаржановських, які починали свій шлях служіння Богу на Володарщині, а закінчили у Фастівщині. Будь-яка пам'ять про сім'ї священників послідовно викорінювалася впродовж 20-го століття, тому матеріал про приватне життя духовенства 19 – початку 20 століття збирався буквально по крихтах. Неоціненну допомогу в підготовці статті надала Мінчук Євгенія Степанівна (1930 – 2013).

Відомості, що подані у статті, засновані на невідомих матеріалах з архівів та свідченнях родичів. Виходячи з доступних і збережених документів, автору вдалося відновити родовід роду Скаржановських з 1840 по 2016 рр., що включає 8 поколінь на сьогоднішній день. Відновлено біографічні дані про 85 представників родини Скаржановських.

СВЯЩЕНИК СКАРЖАНОВСЬКИЙ ЄВСТАФІЙ ЯКОВИЧ, 1864 – 1948

Скаржановський Євстафій
Яковлевич 1864-1948

Перший відомий нам документ, що характеризує сім'ю Скаржановських, належить до 1905 року [1]. Нам стало відомо, що батьком Євстафія і його брата Івана був псаломщик Яків Скаржановський. Швидше за все, дитинство Євстафія пройшло в Гайсині або довколишніх селах. Євстафій у 1884 році закінчив Гайсинське міське двокласне училище. Були проведені пошуки в матеріалах «Подільської духовної консисторії» за 1860-ті роки по м. Гайсину і Гайсинському району по клірових відомостях з метою виявлення складу сім'ї псаломщика Скаржановського Якова і як наслідок дати і місця народження Скаржановського Є. Я. У цих населених пунктах виявити інформацію про сім'ю Скаржановських не вдалося [3].

Після закінчення Гайсинського двокласного міського училища Скаржановський Є. Я. з 1884 по 1888 рр. працював вчителем церковнопарафіяльної школи с. Купчинці Липовецького повіту, а потім вчителював у церковнопарафіяльній школі с. Косівка Сквирського повіту

У червні 1888 року Євстафій був призначений на свою першу посаду священнослужителя – псаломщиком храму святого Олександра Невського в с. Городище Косівське Сквирського повіту (храм був знищений у 1930-ті роки). Одночасно виконував знайому собі роботу – працював вчителем церковнопарафіяльної школи, оскільки мав уже досвід п'ятирічної роботи у школі.

Перший храм і як наслідок перша церковнопарафіяльна школа з'явилися в Городищі Косовському тільки у 1870 році. Храм був освячений на честь благовірного князя Олександра Невського в пам'ять про звільнення від кріпацтва. Церковний

довідник того часу «Памятная книжка Киевской епархии» так характеризує храм і паству: дерев'яний храм, 1878 р. збудований, паства: чоловіків – 492, жінок – 496; церковної землі 33 десятини 839 сажнів, має приходську школу.

З початку існування школа в Городищі Косовському не мала окремого приміщення. В пізніших документах про школу згадується таке: «Приходское училище заведено в 1870 году. Оно помещается в доме, вновь для того устроенном в 1891 году». Але вже через короткий проміжок часу, у 1891 р., з'явилася нова школа [2, с. 220].

У 1875 році у школі налічувалося лише 8 учнів та 2 учениці, в 1900 році їх було вже відповідно 40 та 8 і в решті в 1915 році – 60 та 28. Враховуючи, що в школі був тільки перший клас однокласної парафіяльної школи, це була чимала кількість школярів. Школа проіснувала в селі майже 50 років [2].

Невдовзі Євстафій Якович зустрів свою майбутню дружину. 3 лютого 1891 року у Хресто-воздвиженській церкві с. Самгородок Сквирського повіту відбулося таїнство Вінчання псаломщика Скаржановського Євстафія Яковича і міщанки Зеліцької Марії Станіславівни. Таїнство здійснив тодішній настоятель храму свящ. Григорій Клебановський, який служив у цьому храмі з 1865 року. Поручителями за нареченого були Таращанського повіту села Зрайки псаломщик Іван Якович Скаржановський – брат Євстафія, а за наречену – міщанин Антоній Станіславович Зеліцький – брат Марії [4].

Скаржановська (Зеліцька) Марія Станіславівна (1868 – 1950) родом зі знатної і забезпеченої польської родини, з міщан. За неперевіреними відомостями, прийняла православ'я перед укладенням шлюбу. Похована у м. Фастові разом з чоловіком. В родині Євстафія та Марії Скаржанівських народилося семеро дітей – Іоан, Ольга, Віра (надалі моя бабуся) і Зінаїда, Надія, Людмила і Борис.

У подальшому о. Євстафій служив спочатку дяком, а потім священником в с. Самгородок, м. Тетіїві, м. Фастові

В архіві зберігся запис про народження моєї бабусі – Віри Євстафіївни:

У метричній книзі церкви Воздвиження чесного хреста Господнього с. Самгородок Сквирського повіту Київської губернії за 1900 рік запис про народження: «№ 43. ВІРА. Народилася 29 липня, хрестили 15 серпня 1900. Батьки: села Самгородка псаломщик Хресто-Воздвиженської церкви Євстафій Якович Скаржановський і його законна дружина Марія Євстафіївна (насправді Станіславівна, помилка в записі про народження Віри), обидва православні)» [5].

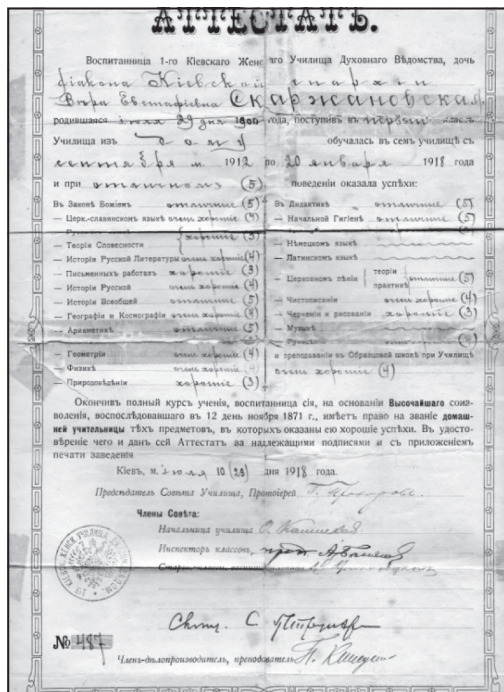
Варто відзначити, що всі діти, незважаючи на досить малу платню в 50 руб. на рік, отримали гарну освіту: Іван навчався в Києво-Подільському духовному училищі, Ольга, Віра і Зінаїда закінчили перше Київське училище духовного відомства (приміщення Кловського палацу), що давало їм право працювати вчителем, чим вони і займалися певний проміжок часу. Як свідчать архівні матеріали – навчання проводилося на кошти батька.

Цікаво й іноді трагічно склалася доля дітей подружжя Скаржановських. Особливо хотілось би зупинитись на трагічній долі моєї бабусі.

Віра Євстафіївна (у заміжжі Мітулінська) прожила коротке, яскраве і трагічне життя. Так само, як і сестра Ольга, після закінчення епархіального училища в Києві у 1918 році працювала вчителем української і російської мови в школі Тетієва. У 1925 році вона вийшла заміж за Мітулінського Тараса Спиридоновича, який у 1937 році був обраний Київським міським головою. Як і більшість керівних працівників того часу, був заарештований і розстріляний. Після арешту чоловіка В. Є. Мітулінська була репресована як дружина ворога народу. Перебувала під арештом у Київській в'язниці [16]. Мабуть, пошкодувавши Віру Євстафіївну, яка знаходилася на восьмому місяці вагітності, її незабаром відпустили під підписку про невиїзд. У січні 1938 року народився син Ігор. Через хворобу він не прожив і року. Пішла з життя рано, в 51 рік, похована у Києві.

Період життя і служби Є. Я. Скаржановського з 1917 – 1941 рік мало вивчений через відсутність збережених документів. За розповідями родичів, він до 1925 року служив у Тетіїві, а потім переїхав до Фастова.

Під час окупації німцями у Фастові о. Євстафій відкривав у 1942 році дерев'яну Покровську церкву (ріг вул. Пушкіна і Соборної) і служив там [9]. Після війни служив у церкві архістратига Михаїла с. Дорогинка Фастівського району. Потім цей храм був у 70-ті роки 20 століття перенесений в музей у с. Пирогів, м. Київ, де знаходиться до теперішнього часу.

Серед мирян користувався повагою, багато хто вважав, що його духовність вища, ніж у нових священників, оскільки «був старої посвяти». Навіть у радянські часи в публічних місцях завжди з'являвся в церковному одязі, не соромлячись і не боячись цього [9].

Похований у м Фастові, на старому кладовищі за Покровською церквою (ріг вулиць Димитрова та Енгельса).

Псаломщик СКАРЖАНОВСКИЙ ІВАН ЯКОВИЧ, 1869 - ?

Як згадувалося вище, Іван Скаржановський був молодшим рідним братом Євстафія Скаржановського.

Ймовірно, за порадою батька і брата, Іван вибрав ту ж стежку – служіння Богу. Як і більшість служителів Церкви, що не отримали церковної освіти, Іван почав своє сходження по церковних щаблях саме з викладання в парафіяльній школі.

Першим місцем служби псаломщика Івана Скаржановського був Свято-Миколаївський храм с. Зрайки Таращанського повіту [4]. Храм був дерев'яний, 5 класу, 1757 року побудови, мав 58 десятин землі [12].

Церковнопарафіяльну школу в Зрайках заснував у 1860 році один із настоятелів цього храму – Олександр Олексійович Жигаловський. З 1968 року зрайківською парафією та школою став опікуватись о. Феодосій Кирилович Боярковський. На цьому етапі почали долучатися світські вчителі, серед яких був Прокіп Данилович Аппоневич, який за сумлінну працю отримав подяку від Київського митрополита [15].

У клірових відомостях Покровської церкви за 1916 р. м. Фастова Васильківського повіту виявлений послужний список псаломщика Скаржановського І. Я. [12].

Із 1886 року виконує обов'язки на посаді вчителя церковнопарафіяльної школи сіл Чепіжинці і Капустинці Сквирського повіту.

У 1884 році парафію і школу очолив о. Антоній Балицький. Він мав чималий досвід у вихованні та навчанні підростаючого покоління, тому що сам мав велику сім'ю. Внаслідок цього київський митрополит призначив о. Антонія ревизором церковнопарафіяльних шкіл місцевого благочинного округу. У Чепіжинцях була школа грамоти – нижній тип парафіяльної школи, в якій викладали лише елементарні знання. У школі навчалось 30 хлопчиків і 7 дівчат [13, с. 444]. Саме під керівництвом такого досвідченого пастиря і починався духовний шлях псаломщика Івана Скаржановського.

У подальшому Іван Євстафійович служив псаломщиком в різних парафіях Сквирського та Таращанського повітів, успішно поєднуючи духовне життя з викладацькою роботою в школі.

І	К	Р	А
Імя, вік та стан, діаконство, сан, звання, функція, адрес та інші дані з яких відомостей і вказівкою на джерело, з якого вони взяті.	Відомості про місце, де працює, місце, де проживає, місце, де навчається, місце, де працює, місце, де навчається, місце, де працює, місце, де навчається.	Відомості про місце, де працює, місце, де проживає, місце, де навчається, місце, де працює, місце, де навчається, місце, де працює, місце, де навчається.	Відомості про місце, де працює, місце, де проживає, місце, де навчається, місце, де працює, місце, де навчається, місце, де працює, місце, де навчається.
Скаржановський Іван Якович, народився 1869 року в с. Зрайки Таращанського повіту Київської губернії.	З 1884 року працює в школі в с. Чепіжинці Сквирського повіту.	З 1886 року виконує обов'язки вчителя церковнопарафіяльної школи в с. Чепіжинці і Капустинці Сквирського повіту.	З 1916 року працює псаломщиком у Покровській церкві м. Фастова Васильківського повіту Київської губернії.

Останнім місцем служби став Покровський храм у Фастові. Тут псаломщик Іван Якович Скаржановський отримує утримання від скарбниці 100 руб., орендної плати 100 руб., доходу 80 руб. Всього 300 руб.

Дружиною Івана Скаржановського була Наталія Іванівна, що народилася в серпні 1874 року і пішла з життя рано, лишивши на опікування батькові шістьох синів – Віталія, Антонія, Афанасія, Олександра, Федора, Леонтія.

Ось як характеризується Покровський храм Фастова у церковному виданні за 1910 рік: «М. Фастів, Покровська церква, 1779 р., дерев'яна, архієрейська ревізія 1909 р., прихід: чоловіків – 1006, жінок – 1053...».

У 1891 році Скаржановський Іван Якович виступив поручителем з боку нареченого на вінчанні брата Скаржановського Євстафія Яковича з Зеліцькою Марією Станіславівною.

На жаль, в архівах не вдалося знайти нащадків Івана Скаржановського. Можливо, на цю публікацію хтось відгукнеться.

При перегляді видання «Пам'ятна книжка Київської єпархії на 1910 р.» згадуються такі церковники з прізвищем «Скаржановський», що служили на Київщині: священник Скаржановський Георгій Петрович, Троїцький храм, с. Гріщенци, Канівський повіт; священник Скаржановський Георгій Ієрофеевич, храм Іоана Богослова, с. Пархомівка, Липовецький повіт; псаломщик Скаржановський Симеон Ієрофеевич, храм Різдва Богородиці, с. Завадівка, Черкаський повіт; псаломщик Скаржановський Феофан Митрофанович, храм Іоана Богослова, с. Скитка, Липовецький повіт; псаломщик Скаржановський Іван Никифорович, Покровський храм, с. Лоташеве, Звенигородський повіт; просфорня Скаржановська Ольга Михайлівна, Покровський храм, с. Нападівка, Липовецький повіт; просфорня Скаржановська Олександра, Троїцький храм, м. Коростишів, Радомишльський повіт.

Чи є перераховані вище священнослужителі родичами Скаржановських Євстафія Яковича і Івана Яковича, достеменно невідомо.

Проходять роки, приходять нові покоління, і хочеться вірити, що пам'ять про людей, що пішли в світ інший, буде вічна. Автор багато разів запитував себе – чому ми цікавимося нашим минулим тоді, коли пішли багато тих, хто міг розповісти стільки важливого і цікавого. Питання так і залишилося без відповіді ...

1. Центральний державний історичний архів України (далі – ЦДІАУ), Клировая ведомость Успенской церкви м. Тетиева за 1905 г.
2. Перерва В. С. Історія шкільництва в містах і селах Київщини XIX – початку XX ст. / В. С. Перерва. – Біла Церква : Видавець О. В. Пшонківський, 2008. – 672 с.
3. Державний архів Хмельницької області. – Ф. 315, оп. 1, спр. 8672.
4. ЦДІАУ. – Ф. 127, оп. 1078, спр. 113, арк. 21 зв.
5. ЦДІАУ. – Ф. 127, оп. 1078, спр. 516, арк. 366 зв. – 377.
6. ЦДІАУ, метрические записи Успенского храма Тетиева за 1917 г.
7. ЦДІАУ, Клировая ведомость Успенской церкви м. Тетиева за 1915 г.
8. ЦДІАУ, Ведомости о церкви Успения Пресвятой Богородицы за 1915 г.
9. Спогади Мінчук Є. С.
10. Державний архів Вінницької області.
11. Памятная книжка Киевской епархии на 1910 г. – С. 106 – 107.
12. ЦДІАУ, Клировая ведомость Покровской церкви за 1916 г., г. Фастов.
13. Перерва В. С. Історія шкільництва в містах і селах Київщини XIX – початку XX ст. / В. С. Перерва. – Біла Церква : Видавець О. В. Пшонківський, 2008. – 672 с.
14. Перерва В. С. Історія шкільництва в містах і селах Київщини XIX — початку XX ст. / В. С. Перерва. – Біла Церква : Видавець О. В. Пшонківський, 2008. – 672 с. – С. 494.
15. Перерва В. С. Історія шкільництва в містах і селах Київщини XIX – початку XX ст. / В. С. Перерва. – Біла Церква : Видавець О. В. Пшонківський, 2008. – 672 с. – С. 456.
16. Центральний архів громадських об'єднань України (ЦДАГОУ).
17. Архів РАГСу м. Києва.